

Tres aventuras
del Roman de Rainart

© 2017 Réseau Canopé
(établissement public à caractère administratif)
Téléport 1 @ 4 - BP 80158 - 86961 Futuroscope Cedex
www.reseau-canope.fr
ISBN : 978-2-240-04635-2
Director de publicacion : Gilles Lasplacettes
Empaginacion : Cap'Ôc

Tres aventuras del Roman de Rainart

Tèxtes adaptats en occitan lengadocian
per Sèrgi Carles
en partent d'un trabalh de recèrca
d'Hélène Biu,
mèstra de conferéncias en linguistica medievala
e filologia romana de l'UFR de lenga francesa,
Universitat Paris-Sorbonne

Pistas d'acompanhament pedagogic en linha
sus <http://capoc.crdp-aquitaine.fr>

dos

Tiecelin e Rainart

dos

Tiecelin e Rainart

Dins una plana entre dos puèges, just al pè d'un tèrme¹, sus la broa² d'un riu, a drecha, Rainart vei un plan polit endrech que las gents an pas gaire trevat³. I vei un fau se quilhar.

Passa delà⁴ l'aiga e se'n va tot drech ont se quilha lo fau. Al torn de l'arbre, fa sa dança, puèi se jai per l'èrba fresca, i se voluda⁵, i s'estira : a trobat bon ostal, aurà pas besonh de ne cambiar, mas que⁶ tròbe quicòm per manjar. La pausa li fa grand gaug⁷.

.....
1. **tèrme** : pichòta nautor, pus bassa qu'un puèg o qu'un sèrre.

2. **broa** : bòrd d'un riu, d'un estanh, d'un camp.

3. **trevar** : anar sovent dins un endrech, coma o fa una trèva.

4. **delà l'aiga** : de l'autre costat de l'aiga.

5. **se voludar** : se virar e se revirar estirat per l'èrba o la tèrra.

6. **mas que** : *sin. a condicion que* (exprimis una condicion, un desir que pòt se realitzar pas).

7. **gaug** : grand contentament *sin. jòia*.

Sénher Tiecelin, lo corbàs
qu'aviá junat¹ tot lo jorn, el,
se'n chautava² de la pausa.
Lo besonh l'aviá tirat del bòsc
e aviá fendut l'èr cap a un
claus³, d'amagat, cauta-
cauta⁴, tot afogat⁵
d'atacar : aviá
vist un milièr de
formatges que i avián
meses a solelhar.

La femna que los deviá gardar èra tornada
dintrar dins l'ostal. Coma es dins l'ostal, Tiecelin
se ditz qu'es lo moment mannat⁶, aladonc i vòla,
n'empòrta un, e la vièlha, per lo recuperar, se
ronsa⁷ per la carrièra. Vei Tiecelin e li lança pèiras
e calhaus en li cridant :

— Brigand, lo t'emportaràs pas !

.....
1. **junar** : se passar de manjar.

2. **se chautar** : èsser indiferent a quicòm o a qualqu'un.

3. **claus** : camp o prat enrodat d'un randal o d'una barralha.

4. **cauta-cauta** : en s'amagant e amb d'intencions pas gaire bonas.

5. **afogat,-ada** : qu'a un grand desir per quicòm.

6. **mannat,-ada** : ideal, de primièra, excellent : *un temps mannat per se passejar*.

7. **se ronsar** : se precipitar sus quicòm o qualqu'un.

E Tiecelein que la vei tota desturbelada¹, li fa :
— Vièlha, se te'n parlan, poiràs dire
que l'ai pres ieu, a bon drech anar² o
mal a tòrt³. I ai plan endevengut per
l'aver : marrida garda apastura lo
lop. Ten plan còr⁴ a çò que demòra.
Aqueste, al mens, lo tornaràs pas
veire : me'n farai la barba puslèu,
amb grand plaser e contentament. Ai
aventurat bèlcòp per lo prene, que l'ai vist
tendre, rossèl⁵ e de bona sabor ! Polit present que
m'as fach per amistat ! Se lo pòdi portar duscas a
mon nis, bolit e rostit, ne manjarai a mon agrat⁶.
Torna-te'n a l'ostal, que ieu me'n vau.

Aladonc, se'n torna e se'n va tot drech a
l'endrech ont èra Sénher Rainart. Èra escrich que
se devián trobar a aquela ora, Rainart debàs e el
denaut, amb la grand diferéncia pasmens qu'un
manjava e l'autre badava.

-
1. **desturbelat,-ada** : fòrtament trebolat, incapable de reagir.
 2. **a bon drech anar** : coma es normal, perque es lo drech, la lei.
 3. **mal a tòrt** : per de marridas rasons, injustament.
 4. **téner còr** : velhar sus quicòm o qualqu'un per que res de prejudiciable arribe pas.
 5. **rossèl,-a** : *sin.* **jaune,-a**.
 6. **a mon agrat** : a ma convenença, coma m'agrada.

Lo formatge es plan mofle¹ e Tiecelein lo pica a bèlas beçadas tan plan que l'entamena. Ne manja, ni per² la vièlha, e del pus rossèl, e del pus tendre, tantes trabucs³ ela li aja faches per lo prene.

I pica a bèles còps e se maina pas qu'una brigòta⁴ es tombada per tèrra, davant Rainart que l'a vista. Aqueste compren quina bèstia çai

1. **mofle,-a** : 1. doç al tocar e sofle, coma elastic. 2. tendre.

2. **ni per la vièlha** : malgrat, en despièch de la vièlha.

3. **trabuc** : obstacle, dificultat.

4. **brigòta** : bocin de meulha de pan *sin.* **brigalha, mica.**

es, aladonc capeja¹, lèva los uèlhs per i veire melhor : es Tiecelein, son compaire de fa bèl brieu, pincat² amont, lo bon formatge entre los pès.

Li crida amistosament :

— Pels sants de Dieu, que vesi aici ? Sètz vos, nòble compaire ? En patz siá l'arma de vòstre paire, Sénher Rohart, que sabiá tan plan cantar ! Mai d'un còp l'ai ausit vantar qu'èra lo melhor de França. Vos tanben, dins vòstre mainatge³, preniatz pena per aquò. Sabètz pas cantar un bricon encara ? Cantatz-me un refranh !

Quand ausís aquelas paraulas embelinairas⁴, Tiecelein dubrís lo bèc e trai un crit.

— Èra plan, fa Rainart. Cantatz melhor que si⁵ fasiatz. Encara poiriatz, se voliatz, anar pus naut d'un ton.

L'autre, que se carra⁶ de cantar tornarmai, se met a bramar.

.....
1. **capejar** : brandir lo cap per exprimir lo dobte, la suspresa, la denegacion.

2. **pincat,-ada** : montat sus quicòm de naut.

3. **mainatge** : 1. *sin.* **dròlle, enfant, manit**. 2. lo temps qu'òm es mainatge *sin.* **enfança**.

4. **embelinaire,-a** : que fa nàisser una granda admiracion que s'apodèra de vos.

5. **melhor que si fasiatz**: melhor que çò que fasiatz.

6. **se carrar** : aver de plaser a far una causa.

— Mon Dieu, ditz Rainart, que s'esclarzís, que s'espurga¹, ara, vòstra votz. Se vos gardàvetz de manjar de noses, seriatz lo melhor cantaire del monde! Cantatz un tresen còp encara!

E l'autre brama a plen alen². Solament se maina pas qu'en s'esforçant dessarra la pata drecha : aquí que lo formatge tomba per tèrra, tot just als pès de Rainart. Lo golardàs³, còp sec, friuta⁴ e tresbolís⁵ de golardiá⁶, mas ne tòca pas una quita brigòta que, s'i pòt endevenir, aquò's Tiecelin qu'a a l'idèa d'atrapar tanben.

Lo formatge, l'a davant lo nas. Se lèva coma pòt, avança la pata garrèla⁷, la pèl escarraunhada⁸ encara. Compta ben que

.....
1. **s'espurgar** : venir pus pur, pus clar.

2. **a plen alen** : de tota la fòrça de son alen, de sa respiracion.

3. **golard,-a** : 1. qu'aima tot çò que se manja. 2. que manja tròp.

4. **friutar** : exprimir de contentament e far fèsta a qualqu'un.

5. **tresbolir** : (de **bolir**) èsser bravament impacient o exaltat a causa de quicòm qu'òm aima far o qu'òm vòl aver.

6. **golardiá** : 1. lo fach d'aimar tot çò que se manja. 2. lo fach de manjar excessivament. 3. una mangisca o un dessèrt bravament presat.

7. **garrèl** : (de **garra** : camba) qu'a una camba o un pè que li dòl e que camina en abaissant lo còrs d'un costat e de l'autre.

8. **escarraunhadura** : entalha leugièra sus la pèl en tombant, en s'estrifant a una romèc.

Tiecelin veirà la camba e lo pè nafrats¹, preses dins lo tracanard².

— A, mon Dieu, mon Dieu! çò ditz, que m'avètz balhat tan pauc de jòia dins aquesta vida! Que farai, Santa Maria? Aquel formatge put e enfalena³ tament que me farà lèu morir. Quicòm i a que me calcina⁴: aquò's que lo formatge es marrit per las plagas⁵. Per el, ai pas brica talent, que los mètges lo me defendon. A! Tiecelin, davalatz! Deliuratz-me d'aquela pèsta. Vertat, jamai vos'n auriái pas pregat, mas l'autre jorn, per mala endevenença, m'afrabèri⁶ la camba dins un tracanard. Aquí mon malastre⁷, me'n poguèri pas gandar⁸ e soi forçat de me pausar

.....

1. **nafrat,-ada** : qu'a agut un còp, qu'es estat tocat per un projèctile o una arma qu'an provocat una plaga.

2. **tracanard** : aplech o dispositiu per capturar la salvatgina, las bèstias nosentas.

3. **enfalena** : pudir fòrtament.

4. **se calcinar** : aver de preocupacions a causa de quicòm o de qualqu'un ; aver pensament de quicòm o per qualqu'un.

5. **plaga** : entalha, esquiçadura sul còrs deguda a un accident (nafra, còp).

6. **afrabar** : 1. far perir una causa 2. **s'afrabar** : se far plan mal (persona, animal).

7. **malastre** : situacion dolorosa (malautiá, malur).

8. **se gandar** : se metre fòra dangièr, fòra perilh.

e de me bardissar¹ e mascarar² d'emplastre³ d'aquí que me remeta.

Coma Rainart lo prega en plorant, Tiecelein se pensa que ditz la vertat. Davala de la cima de l'arbre ont èra, mas aquel saut lo perdrà se Sénher Rainart lo pòt atrapar! Pasmens, Tiecelein ausa pas tròp s'aprochar. Rainart que lo vei coardar⁴ entrepren de lo rassegar :

— Per Dieu, li fa, venètz aici! Quin mal vos pòt far un paure engarrat⁵?

Rainart se vira devèrs el. Lo nèci, tròp fisançós, se tròba nèc⁶ quand l'autre li sauta dessus. Esperava l'atrapar mas faguèt mèuca⁷. Ni per tot⁸, quatre plumas li demorèron pels caissals⁹.

.....
1. **bardissar** : (de **bard** : 1. fanga 2. argela aprestada dels terralhiers) passar e expandir quicòm de pastós.

2. **mascarar** : passar quicòm sus la pèl per sonhar o se far pas conéisser.

3. **emplastre** : preparacion pastosa aplicada sus un membre per sonhar, cobèrta o non de bendas.

4. **coardar** : aver bravament peur.

5. **engarrat,-ada** : nafrat o empachat de las cambas (**garras**).

6. **nèc,-a** : susprés e desvariati a poder pas reagir, coma paralizat.

7. **far mèuca** : mancar una accion, capitar pas, reüssir pas.

8. **ni per tot** : *sin.* **pasmens, pr'aquò**.

9. **caissals** : (de **cais** : boca, maissa) dents molaras.

Tiecelin, que cugèt èsser plan mal pagat, se gandiguèt d'un saut, tot desturbelat. Darrièr, davant, se regarda¹.

— A! Dieu, çò ditz, ai pas ges pres cura² de ieu, uèi. M'imaginavi pas çò qu'aviá al cap aquel ganèl³, aquel guèrlhe⁴ de pelrossèl que m'a tragudas quatre penas⁵ de l'ala drecha e de la coa. Lo diable lo creme! Es fals e traite⁶, de segur, ara, me'n pòdi mainar.

Aquí Tiecelin tot emmaliciat e Rainart se vòl justificar, mas sénher Tiecelin lo copa, qu'ara, a pas tèma⁷ de plaidejar⁸. Li fa :

— Gardatz lo formatge, qu'auretz pas res pus de ieu, uèi. Soi estat nèci de vos creire quand vos ai vist garrelejar⁹.

.....
1. **se regardar** : agachar darrièr en virant lo cap o en se revirant furtivament.

2. **prene cura** : far tot çò que cal per una persona, un animal.

3. **ganèl** : que dissimula sas intencions e cèrca a enganar.

4. **guèrlhe,-a** : 1. se ditz d'un objècte torçut 2. *fig.* se ditz d'una persona que cèrca a enganar.

5. **penas** : las plumas longas de la coa e de las alas d'un aucèl.

6. **traite** : qu'es passat dins lo camp dels enemics.

7. **aver tèma** : aver enveja de, aver al cap de.

8. **plaidejar** : presentar d'arguments per defendre una persona.

9. **garrelejar** : (de **garrèl**) caminar en abaissant lo còrs d'un costat e de l'autre quand una camba dòl.

Tiecelin parlava e rondinava¹, Rainart li respondèt pas un mot. Se consolèt lèu de sa peca², que mangèt tot lo formatge. Se plangiá solament del pauc qu'aviá, que tant li valíá coma una potinga³. Quand n'agèt dejunat se diguèt que dempuèi qu'èra nascut jamai aviá pas manjat enlòc un formatge aital. La plaga s'endenhava⁴ pas, aladonc⁵ se n'anèt, sens dire mai.

Aquí cossí l'afar s'acabèt, e Rainart se tornèt encaminar.

.....
1. **rondinar** : 1. se ditz del crit que fa lo pòrc. 2. *fig.* se ditz d'una persona que repotèga e murmura quand es malcontenta.

2. **peca** : 1. fàuta, mancamet. 2. bestiesa, asenada.

3. **potinga** : 1. remèdi, dròga. 2. marrida beguda.

4. **s'endehar** : se ditz d'una nafra, d'una plaga que garís pas e ven pus infecciosa.

5. **aladonc** : indica lo moment o la consequéncia d'un eveniment, d'una accion *sin.* **alara**, **alavetz**.

